

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет філології та журналістики
Кафедра української мови та лінгводидактики

СИЛАБУС
вибіркового освітнього компонента
АКАДЕМІЧНА РИТОРИКА ТА ПИСЬМО

підготовки доктора філософії (третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти
спеціальності С4 Психологія
освітньо-наукової програми «Психологія особистості: генеза,
здоров'я, безпека»

Луцьк – 2025

Силабус вибіркового освітнього компонента «АКАДЕМІЧНА РИТОРИКА ТА ПИСЬМО» підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, галузі знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини, спеціальності С4 Психологія за освітньо-науковою програмою «Психологія особистості: генеза, здоров'я, безпека».

Розробник: Наталія Костусяк, завідувач кафедри – професор кафедри української мови та лінгводидактики, доктор філологічних наук, професор

Погоджено

Гарант освітньо-наукової програми:

(Вірна Ж. П.)

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри української мови та лінгводидактики

протокол № 1 від 27 серпня 2025 р.

Завідувач кафедри:

Наталія КОСТУСЯК

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-наукова програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна (вечірня) форма навчання	Галузь знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини, Спеціальність С4 Психологія, Освітньо-наукова програма «Психологія особистості: генеза, здоров'я, безпека» ОНР доктор філософії	Вибірковий
Кількість годин / кредитів 120/4		Рік навчання 1-й
		Семестр 1-ий
		Лекції 10 год.
		Практичні (семінарські) 14 год.
		Самостійна робота 88 год.
ІНДЗ: немає		Консультації 8 год.
		Форма контролю: залік
Мова навчання	Українська	

II. Інформація про викладача

ПІБ	Костусяк Наталія Миколаївна
Науковий ступінь	доктор філологічних наук
Учене звання	професор кафедри української мови
Посада	завідувач кафедри – професор кафедри української мови та лінгводидактики
<i>Контактна інформація викладача:</i>	
Телефон:	+38095-11-430-77,
Електронна пошта:	kostusyak.nataliia@vnu.edu.ua
Дні занять розміщено на	http://94.130.69.82/cgi-bin/timetable.cgi?n=700

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація освітнього компонента

Силабус вибіркового освітнього «Академічна риторика та письмо» складено з урахуванням можливості формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освітньо-наукового рівня доктор філософії. ВОК «Академічна риторика та письмо» зорієнтований на засади пріоритетного нині компетентнісного підходу та спрямований на оволодіння комплексом знань, умінь і навичок, необхідних для освітньо-наукової діяльності успішного фахівця, який оперує технологіями вербальної (усної та писемної форм) і невербальної майстерності академічного мовлення, методиками та методологіями презентації власних напрацювань; здатен критично мислити, екстраполювати основні закони та прийоми красномовства на сферу освіти, навчання, викладання й дослідження; розмовляє вишліфованою, літературно правильною українською мовою; уміє словесно виразити результати свого дослідження, згенеровані нові ідеї з певного наукового напрямку відповідно до освітньо-наукової програми.

2. Мета й завдання освітнього компонента

Мета вибіркового освітнього компонента «Академічна риторика та письмо» – оволодіння найважливішими концептуальними й методологічними знаннями, формування вмінь та навичок, необхідних для реалізації науково-дослідної роботи, удосконалення полемічної майстерності й ефективної комунікації фахівця, розвиток практичних навичок ефективного публічного мовлення, можливості їхнього застосування у сфері освіти, навчання, викладання та дослідження з дотриманням норм академічної доброчесності.

До головних завдань ВОК «Академічна риторика та письмо» належить: 1) формування вмінь і навичок застосувати набуті знання на практиці, зокрема конструювати тексти різних жанрів академічної риторики, вільно комунікувати, аргументуючи власну позицію з певних наукових питань; 2) вироблення вмінь системно аналізувати весь науково-навчальний комунікативний процес, оцінювати та синтезувати нові й комплексні ідеї; 3) виховання почуття поваги до державної мови; 4) формування навичок вдосконалювати власне монологічне та діалогічне мовлення, поглиблювати знання про орфоепічні, орфографічні, граматичні й пунктуаційні норми української мови, її комунікативні та інформаційні можливості; 5) удосконалення соціальних навичок (soft skills), спрямованих на ефективне й успішне міжособистісне та міжгрупове спілкування, міжкультурну комунікацію, підвищення академічних досягнень.

3. Soft skills

До пріоритетів опанування освітнього компонента належить зорієнтованість на формування у здобувачів освіти таких соціальних навичок (soft skills): логічне й критичне мислення; саморозвиток; навички комунікації; здатність керувати своїм часом й розуміти важливість deadline, здатність діяти як відповідальний громадянин, генерувати нові ідеї; діяти відповідно до етичних норм і принципів, норм суспільної моралі; відповідно до професійної етики; здатність до професійного розвитку впродовж життя.

4. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1. Академічне ораторське мистецтво: передумови формування й історія розвитку. Питання академічної доброчесності						
Тема 1. Риторика як мистецтво та наука. Історія її розвитку. Поняття про академічну риторику.	16	2	2	12	–	УО, ДС/ 10
Тема 2. Академічна доброчесність. Оформлення цитувань.	18	2	2	12	2	УО, ДС, ІРЗ / 15
Разом за модулем 1	34	4	4	24	2	25
Змістовий модуль 2. Публічне мовлення в академічній сфері. Вербальна та невербальна майстерність оратора						
Тема 3. Розділи й закони риторики. Жанрові різновиди академічної риторики.	20	2	4	14	–	УО, ІРЗ / 30
Тема 4. Наукова суперечка. Мистецтво пе-	20	2	2	14	2	УО, ДС, ІРЗ /

реконтання.						15
Тема 5. Публічні презентації.	26	–	2	22	2	УО, ДС, ІРЗ / 15
Тема 6. Сучасний етикет академічного спілкування. Майстерність формулювання питань і відповідей. Академічна онлайн- та міжкультурна комунікація.	20	2	2	14	2	УО, ДС, ІРЗ / 15
Разом за модулем 2	86	6	10	64	6	75
Всього годин / Балів	120	10	14	88	8	100

*Форма контролю: УО – усне опитування, ДС – дискусія, ІРЗ – індивідуальна робота здобувача.

5. Завдання для самостійного опрацювання

Організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії (PhD) передбачає поєднання прийомів репродуктивного, частково-пошукового та дослідницького методів. Для забезпечення самостійного опанування матеріалу здобувачам запропоновано перелік необхідної навчальної, навчально-методичної літератури, із нею можна ознайомитися в бібліотеці й на відповідних сайтах, покликання на які подано в загальному списку джерел, а також в електронному курсі БОК, створеному на навчальній платформі LMS Moodle ([Костусяк Н. М. Академічна риторика та письмо \(скорочена назва «АРтП»\)](#)).

Готуючись до практичних занять, аспіранти повинні опрацювали теоретичний матеріал, поданий на лекціях, у навчальному посібникові «Академічна риторика» (Луцьк, 2021) та в інших запропонованих працях, а також виконати практичні завдання, подані після тем (див. навч. посібник «Академічна риторика» (Луцьк, 2021) та Практичний блок і самостійна робота в ЕК). Виконані практичні завдання треба надіслати на електронний освітній ресурс «Moodl» ([Костусяк Н. М. Академічна риторика та письмо \(скорочена назва «АРтП»\)](#)).

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо здобувача освіти

Політика оцінювання здобувачів освіти відповідає [«Положенню про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки»](#) та [«Порядку визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки»](#).

Аспірант, сумлінно готуючись до практичних занять й *активно* виступаючи на них, а також виконуючи запропоновані викладачем завдання для самостійного опрацювання з дотриманням *норм академічної доброчесності*, може отримати максимально 100 балів. Мета практичних занять – з'ясувати ступінь засвоєння теоретичного матеріалу та формування вмінь і навичок його застосовувати на практиці.

У разі проведення онлайн-занять (через карантинні заходи, воєнні дії та ін.) здобувачі освіти повинні подбати про мікрофон, веб-камеру, справність технічних засобів, що забезпечить успішну віртуальну комунікацію. У такому разі екран має бути ввімкнений у викладача й здобувача освіти.

Політика викладача щодо дотримання принципів академічної доброчесності

Навчальна діяльність побудована на послідовному дотриманні прав та обов'язків учасники навчального процесу (викладача та здобувачів освіти), визначених Законом України «Про вищу освіту». Відповідаючи на теоретичні питання, виконуючи завдання до практичних занять та передбачених на самостійне опрацювання, аспіранти повинні пам'ятати про неприпустимість подання інформації, що не стосується проблематики, а також мають дотримуватися всіх інших норм академічної доброчесності та кодексу етики. У разі їхнього порушення передбачено покарання, зокрема перескладання тем, заліку та ін.

Див.: 1. [Кодекс академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки](#). 2. [Положення про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у науково-дослідній діяльності здобувачів вищої освіти, докторантів, науково-педагогічних і наукових працівників Волинського національного університету імені Лесі Українки](#).

Політика щодо дедлайнів та перескладання

Якщо через поважні причини здобувач освіти не відвідав заняття чи хоче покращити свій результат, то в дні консультацій він зможе скласти тему, але не пізніше як за тиждень до дати призначення заліку. Практичні завдання можна надсилати на платформу LMS Moodle.

Можливість визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та інформальній освіті

За наявності документа про опанування сертифікатного курсу, дотичного за проблематикою до вибіркового освітнього компонента «Академічна риторика та письмо», аспірант може не складати однієї чи кількох тем (відповідно до кількості зазначених у сертифікаті годин і тематики).

Можливість отримати додаткові (бонусні) бали

Здобувач освіти, який підготував наукові публікації, брав участь у роботі конференцій, в олімпіадах, конкурсах наукових робіт і досяг значних результатів, може отримати додаткові (бонусні) бали, що будуть зараховані як результати поточного контролю з освітнього компонента.

V. Підсумковий контроль

Якщо за результатами поточної роботи здобувач освіти набрав менш ніж 60 балів, то він складатиме залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, одержані під час поточного оцінювання, будуть анульовані. На заліку аспірант може отримати максимально 100 балів.

На заліку для кожного здобувача передбачено окремий білет, що містить два теоретичних питання. Максимальний бал за кожне питання – 30. Крім того, аспірант повинен підготувати практичні завдання до кожної з тем (див. електронний освітній ресурс «Moodl» ([Костусяк Н. М. Академічна риторика та письмо \(скорочена назва «АртП»\)](#)), максимальний бал – 40.

За незгоди з оцінкою аспірант має право звернутися до проректора з наукової роботи та вимагати повного розгляду справи.

Перелік питань для підсумкового контролю

1. Визначення та функції риторики. Її зв'язок з іншими дисциплінами.
2. Зародження класичної риторики, її особливості.
3. Українське красномовство Х–XVIII ст.
4. Риторика XIX–XX ст. в Україні.
5. Основні ознаки академічної риторики. Українське академічне красномовство ХХІ ст.: тенденції розвитку й оновлення.
6. Основні розділи класичної риторики й етапи підготовки промови.
7. Закони академічної риторики.
8. Види публічного мовлення. Жанрові особливості академічного красномовства.
9. Лекція як основний жанр академічного красномовства. Типологія лекцій, їхня педагогічно-психологічна специфіка. Засоби активізації уваги на лекційних заняттях.
10. Особливості підготовки та виголошення наукової доповіді й наукового повідомлення, їхня найголовніші ознаки. Інвенція, диспозиція, елокуція, меморія, акція, релаксація.
11. Основні методи подання матеріалу в науковій доповіді й науковому повідомленні. Техніка виголошення наукової доповіді та повідомлення.
12. Виступ на науковому семінарі та захисті дисертації, його головні ознаки.
13. Наукова суперечка, її різновиди.
14. Полемічна майстерність в академічній сфері. Мовне маніпулювання.
15. Особливості аргументації та спростування в науковому спілкуванні.
16. Види аргументів, риторичні методи аргументування та специфіка їхнього застосування в академічній риторичі.
17. Академічна риторика в контексті захисту дисертації. Риторична компетентність голови й членів спецради, опонентів, здобувача, їхня участь у науковій дискусії.
18. Техніка публічних презентацій в академічній сфері. Типи презентацій.
19. Мовленнєві, стилістичні й комунікативні принципи презентації.
20. Робота промовця з технічними засобами. Мовлення перед мікрофоном.
21. Презентація основних результатів роботи на науковому семінарі й захисті дисертації.
22. Етика оратора-науковця. Оратор й аудиторія. Зовнішня культура оратора в академічній сфері.
23. Культура сприймання виступу.
24. Майстерність формулювання питань, їхні функційні особливості та різновиди.
25. Уміння відповідати на поставлені питання. Засоби ухилення від відповідей. Особливості відповідей на питання, які ставлять на захисті дисертації.
26. Онлайн-комунікація. Мережеві ресурси (освітні платформи й сервіси), їхня роль.

27. Професійне мовлення й міжкультурна комунікація.
28. Невербальні засоби в академічному спілкуванні.

Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Не зараховано (необхідне перескладання)

VI. Рекомендована література

Основна

1. Костусяк Н. М. Академічна риторика : навч. посібник. Луцьк : Надстир'я, 2021. 127 с.
2. Костусяк Н. М. Академічна риторика та письмо : методичні рекомендації. Луцьк : Надстир'я. 2022. 44 с.
3. Сивачук Н. П., Снігур І. М., Санівський О. М. Академічна риторика : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Інститут філології та суспільствознавства. «Театр слова», науково-дослідна лабораторія. Умань : Вид. «Сочінський», 2013. 375 с.

Додаткова

1. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення. Київ : КММ, 2019. 208 с.
2. Костусяк Н. М., Навальна М. І. Терміни на позначення платформ та сервісів дистанційного навчання в онлайн-комунікації. *Волинь філологічна : текст і контекст. Полоністичні студії : зб. наук. пр.* Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2020. Вип. 27. С. 70–80.
3. Костусяк Н. М., Приймачок О. І. Текстові лакуни міжслов'янського художнього перекладу в аспекті міжкультурної комунікації. *Лінгвостилістичні студії.* Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2019. Вип. 11. С. 65–78.
4. Мацько О. М. Практична риторика : навч. посібник / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2019. 239 с.

Інтернет-ресурси

1. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання / Нац. стандарт України. Вид. офіц. [Уведено вперше ; чинний від 2016-07-01]. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 17 с. URL : http://library.snu.edu.ua/2017/dstu_8302-2015_z_vnesenimi_popravkami.pdf.
2. Дудка О. М. Загальні принципи створення мультимедійних презентацій та слайд-шоу засобами програми Power Point. Навчальний посібник. 7-ме вид. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника: ЦІТ, 2010. 51 с. URL : <http://194.44.152.155/elib/local/275.pdf>.

3. Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII «Про вищу освіту». URL : <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/zakoni-ukraini/65715.html>.

4. Кодекс академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки. URL : <http://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/06/Kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti.pdf>.

5. Костусяк Н. М. Академічна риторика та письмо : електронний освітній компонент дистанційного навчання в програмі «Moodle» для здобувачів освітнього рівня доктор філософії (PhD), для всіх спеціальностей і за всіма освітньо-науковими програмами (рекомендовано до використання в навчальному процесі науково-методичною радою ВНУ імені Лесі Українки (протокол № 10 від 21 червня 2023 р.)). URL : <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=2119>.

6. Костусяк Н. М., Приймачок О. І. Дебітивні конструкції в контексті лінгвостилістики й маніпулятивних стратегій. *Лінгвостилістичні студії*. 2022. Вип. 16. С. 62–72. URL : <https://lingvostud.vnu.edu.ua/index.php/lingvostud/article/view/38>.

7. Створення презентацій в Power Point. URL : <https://support.microsoft.com/uk-ua/office/створення-презентації-в-powerpoint-422250f8-5721-4cea-92cc-202fa7b89617>.

8. Konstankevych I., Kostusiak N., Shulska N., Stanislav O., Yelova T., Kauza I. Media Manipulation as a Tool of Information Warfare: Typology Signs, Language Markers, Fact Checking Methods. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 2022. Vol. 12, issue 2, spec. issue XXIX. P. 224–230. URL : http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120229/papers/A_39.pdf.

9. Kostusiak N., Hromyk L., Hrytsevych Yu., Kryskiv M., Sydorenko O., Shumenko O. Culture of Ukrainian Scientific Language: Oral and Written Forms of Professional Communication. *Journal of Cultural Analysis and Social Change*. 2025. Vol. 10. Issue 2. P. 4779–4788. URL : <https://jcas.com/index.php/jcas/article/view/2339>. DOI : <https://doi.org/10.64753/jcas.v10i2.2339>.

10. Kostusiak N., Navalna M., Prymachok O., Pozharska N., Yushak V., Sheremet A. Utterances of Debitive Modality in Associative-Psychological Dimension. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2022. Vol. 12, Issue 1, Spec. Issue XXVII. P. 35–40. URL : http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120127/papers/A_08.pdf.

11. Kostusiak N., Shulska N., Kozlov A. T., Lynnyk Y., Slashchuk A., Musiichuk T. Features of Public Communication: Rhetorical Skill and Language Manipulation. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 2022. Vol. 12, issue 2, spec. issue XXIX. P. 208–213. URL : http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120229/papers/A_36.pdf.

12. Kostusiak N., Shulska N., Sadivnychy V., Sydorenko N., Zdikhovska T., Iovkhimchuk N., Bondarenko O. Metaphorization in the Ukrainian Media Discourse in 2022–2023: External Factors, Dynamic Processes, Communicative and Intentional Dimensions. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 2023. Vol. 13, issue 2, spec. issue XXXV. P. 40–46. URL : https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/130235/papers/A_07.pdf.

13. Mezhev O., Kostusiak N., Navalna M. Cognitive-Discourse Parameters of Directive Speech Acts in Modern Ukrainian Language. *Cognitive Studies / Études cognitives*. 2022. № 22. Article 2785. S. 1–15. URL : <https://doi.org/10.11649/cs.2785>.